

II. EESTI 2000. AASTA MAKSEBILANSS

2000. aastal oli väliskeskkond Eesti majanduse jaoks viimaste aastate soodsamaid. Üldjoontes kinnitab seda ka 2000. aasta maksebilanss. Maailma majandus arenes kiires tempos – riikide kogutoodang suurenes hinnanguliselt 4,8% ning kaubavoogude maht 12,4%. Majanduskasv oli viimaste aastate suurim ka Euroopa Liidus ja teiste Eesti peamiste kaubanduspartnerite juures. Soodne välismaine majanduskonjunktuur toetas 1999. aasta languse edukat läbimist ning ekspordil põhineva majanduskasvu taastumist ka Eestis.

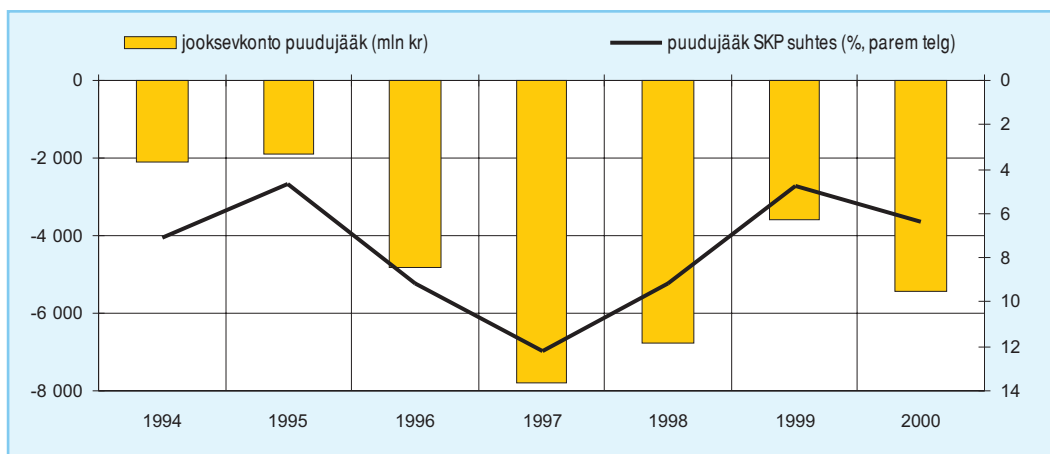
Välisõudluse suurenemine ja kaubandustingimuste¹ paranemine suurendasid Eesti kaupade ekspordi ja importi sedavõrd, et väliskaubanduse käive ületas Eesti sisemaise koguprodukti (SKP) 47%. Nii suurt sõltuvust väliskaubandusest pole Eesti majandusel veel olnud (vt tabel 2.1 ja Statistilised lisad, tabel 1, lk 44-48), samas oli suhteline väliskaubanduse puudujääk viimaste aastate väikseim.

Tabel 2.1. Maksebilansi rahvusvaheliselt võrreldavad põhinäitajad

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Väliskaubanduse käibe osatähtsus SKP suhtes (%)	130,2	122,8	106,7	124,0	124,1	112,8	146,9
Kaubaeksport/-import (%)	78,9	73,7	64,1	67,2	70,7	75,4	80,9
Krooni nominaalne efektiivne vahetuskurss (% eelmise aasta suhtes)	119,5	125,3	100,0	97,2	108,8	117,1	97,3
Krooni reaalne efektiivne vahetuskurss (detsember 1992 = 100)	108,9	128,6	141,0	145,7	164,3	176,3	169,6
Kaubandustingimused	101,1	107,4	107,7	108,8	108,8	107,9	112,6
Maksebilansi üldbilansi saldo (välisreservide muut, mln kr)	395,6	1 200,4	1 228,4	2 771,3	126,4	1 797,6	2 270,5
Välisreservide muudu osatähtsus SKP suhtes (%)	1,3	2,9	2,3	4,3	0,2	2,4	2,7
Jooksevkonto saldo (mln kr)	-2 127,6	-1 899,0	-4 806,9	-7 813,2	-6 752,0	-3 607,7	-5 443,1
Jooksevkonto saldo ilma valitsusülekanneteta (mln kr)	-3 538,1	-3 052,8	-5 812,2	-9 146,0	-8 306,3	-5 022,8	-7 343,5
Jooksevkonto puudujääk (%) SKP suhtes ilma valitsusülekanneteta	12,0	7,6	11,1	14,3	11,3	6,6	8,6
Valitsusülekannd (neto, mln kr)	1 410,5	1 153,8	1 005,3	1 332,8	1 554,3	1 415,1	1 900,4
Valitsusülekannd (% RKP suhtes)	4,9	2,8	1,9	2,2	2,2	1,9	2,3
Majanduse koguvälisvõlg (% SKP suhtes)			30,6	57,4	55,2	56,2	59,2
Välisvõla teenindus (% koguekspordi suhtes)		1,1	3,3	1,6	1,2	1,1	1,3

2000. aastal kasvas Eesti kaupade ja teenuste eksport nominaalselt 38%. Seejuures õnnestus suurendada väljavedu praktiliselt kõigi tootegruppide ja teenuste lõikes. Suurim kasv oli seejuures masinate ja seadmete allhanketööstuses, mis põhineb veel suhteliselt väikesel lisandväärtuse loomisel ning eeldab üldjuhul ka suuremat importi. Nii jäi töötluskaupade bilanss praktiliselt 1999. aasta tasemele.

¹ Kaubandustingimused (ingl k *terms of trade*) – ekspordi ja impordi hinnaindeksite suhe.

Joonis 2.1. Eesti maksebilansi jooksevkonto saldo

Majanduskeskkonna väljavaadete paranemine, kasvavad eksporditulud ning vabade tootmisressursside ammendumine ajendas 2000. aastal ettevõtjaid pidevalt suurendama investeeringuid. Kuigi investeerimismahud jäid veel alla kriisieelsele tasemele, kaasnes kapitalikaupade sisseveo suurenemisega ka kaupade ja teenuste impordi kasv ning jooksevkonto negatiivne saldo suurenes 6,4%ni SKP suhtes (vt joonis 2.1).

Jooksevkonto saldo on olnud Eestis negatiivne praktiliselt kogu taasiseseisvusperioodi jooksul. See on tingitud peamiselt majanduse struktuuri ümberkorraldamisest ja kaasajastamisest. Võrreldes arenenud tööstusriikidega on Eesti majandus endiselt alakapitalizeeritud ning sellega kaasneb paratamatult ka keskmisest suurem investeerimise vajadus. Kuna sissetulekute ja erasektori säästu tase on Eestis veel suhteliselt madal, rahuldatakse investeerimisvajadus osaliselt ka väliskapitali kaasamise teel.

Samamoodi kui varasematel aastatel toimus ka 2000. aastal väliskapitali kaasamine peamiselt otseinvesteeringutena, mille sissevool kattis jooksevkonto puudujäägi täies ulatuses. Kuna välismaised otseinvesteeringud on oma olemuselt enamasti võlgnevust mittetektivad, jäi Eesti majanduse kogu välisvõla tase (sisaldab ettevõtjate kontsernisest laenamist) 2000. aastal praktiliselt muutumatuks, ulatudes aasta lõpus 59%ni SKP suhtes.

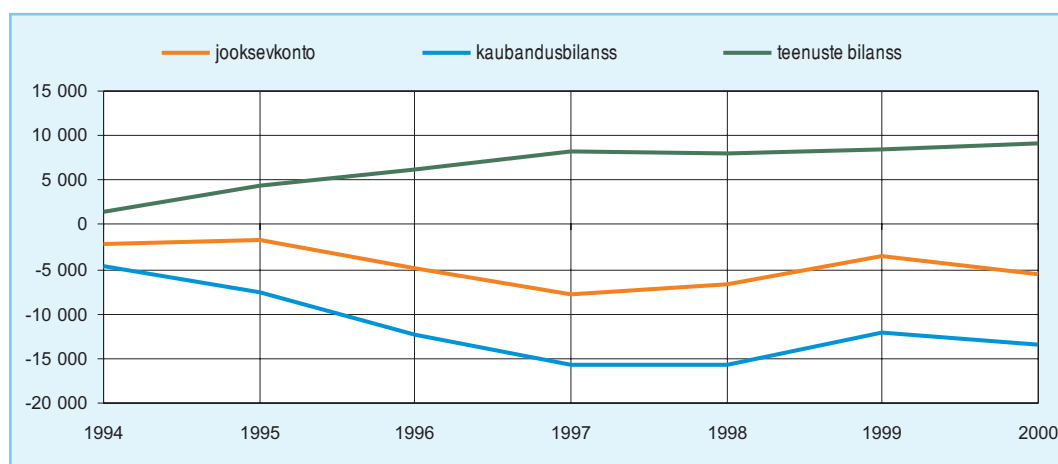
Koos välisinvesteeringute pideva sissevooluga on aastate jooksul järjekindlalt kasvanud täielikult või osaliselt välisomanikele kuuluvate ettevõtjate osatähtsus – 2000. aasta lõpus moodustas Eesti majandusse tehtud investeeringute kogusumma 106% SKP suhtes. Koos ettevõtlussektori kasumlikkuse kasvuga toob see endaga paratamatult kaasa potentsiaalse tulude väljavoolu. Samas omavad ka Eesti finantssektor ning keskpang märkimisväärsel hulgal välismaiseid finantsvarasid, mistõttu majanduse netovälisvõlg jääb alla 10% SKP suhtes. Nendelt investeeringutelt teenitav dividendi- ja intressitulu tasakaalustab potentsiaalset tulude väljavoolu kohalikest välisosalusega ettevõtjatest. Siiski ületasid vähemalt 2000. aastal välisinvestorite poolt Eestis teenitud tulud kohalike ettevõtjate välismaiseid investeeringutuluseid. Tulude bilansi negatiivne saldo oli taasiseseisvusperioodi suurim ning moodustas pea kaks kolmandikku jooksevkonto puudujäägist. Enamik välismaistele omanikele kuuluvate ettevõtjate poolt teenitud kasumist suunati siiski ettevõtjatesse tagasi reinvesteeringutena ning arvestuslikult kajastub see finantskontol kapitali sissevooluna Eesti majandusse.

Maksebilansi üldbilanss, mis väljendub välisreservide muudus, oli nagu eelmistelgi aastatel positiivne. Eestisse tulnud netoinvesteeringud ületasid jooksevkonto puudujäägi, mille tulemusena keskpanga kulla- ja välisvaluutareservid suurenesid nagu mitmel varasemalgi aastal.

JOOKSEVKONTO

Eesti sisemajanduse nõudlus 2000. aastal suurenes. Jooksevkonto tarbimiskulutused ületasid jooksevtulusid 5,4 miljardit krooni, mis on 51% enam kui 1999. aastal (vt joonis 2.2), kusjuures kogu jooksevkonto puudujääk kaeti otseinvesteeringukapitaliga.

Jooksevkonto puudujäägi põhikomponent – väliskaubanduse defitsiit – suurenes võrreldes 1999. aastaga 12%. Kuna teenuste bilansi ülejääk kasvas 10%, siis kaupade ja teenuste kogubilansi negatiivne saldo suurenes võrreldes 1999. aastaga 15%. Kokkuvõttes põhjustas jooksevkonto puudujäägi kasvu eelkõige tulude bilansi negatiivse saldo 2,3kordne suurenemine võrreldes 1999. aastaga.

Joonis 2.2. Eesti maksebilansi jooksevkonto, väliskaubandusbilansi ja teenuste bilansi saldo võrdlus (f.o.b hindades, mln kr)

KAUBAD

Väliskaubanduse kiire areng 2000. aastal suurendas nii kaupade eksporti kui ka importi (koos maksebilansi meetodikast tulenevate täiendustega, import f.o.b hindades) ligi 20 miljardi krooni võrra, andes aastaseks kasvutempoks vastavalt 51,4 ja 41,6% (vt tabel 2.2).

Tabel 2.2. Kaupade ekspordi ja impordi dünaamika

	Põhieksport			Põhiimport			Saldo (mln kr)
	Maht ¹ (mln kr)	Muut võrreldes eelmise perioodiga (%)	Osatähtsus kaupade ja teenuste ekspordis (%)	Maht ¹ (mln kr)	Muut võrreldes eelmise perioodiga (%)	Osatähtsus kaupade ja teenuste impordis (%)	
1993	10 762,7		70,8	12 687,7		78,7	-1 925,0
1994	15 828,5	47,1	70,4	20 444,4	61,1	79,4	-4 615,9
1995	19 428,2	22,7	66,0	27 043,7	32,3	82,6	-7 615,5
1996	21 833,4	12,4	62,1	34 121,6	26,2	82,8	-12 288,2
1997	31 846,5	45,9	63,4	47 499,3	39,2	82,4	-15 652,8
1998	37 786,3	18,7	64,5	53 511,8	12,7	80,8	-15 725,5
1999	36 995,2	-2,1	62,8	49 092,1	-8,3	78,3	-12 096,9
2000	56 013,0	51,4	68,7	69 506,2	41,6	81,0	-13 493,2

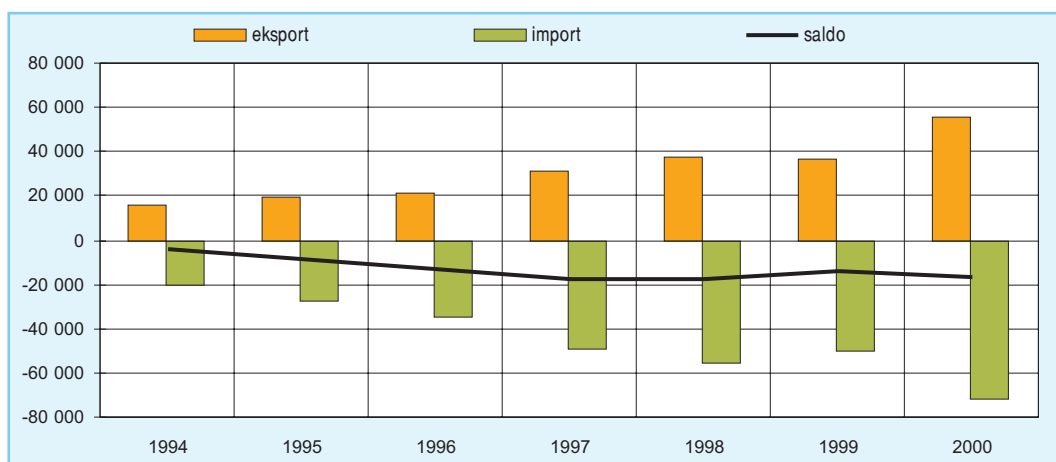
¹ Maksebilansi väliskaubanduse osabilansi andmed.

Kaupade eksport **põhikaubandusstatistika**² järgi oli 55,5 miljardit krooni ja import c.i.f hindades 72,2 mld krooni (vt joonis 2.3). Väliskaubanduse puudujääk moodustas 16,7 mld krooni, olles mõnevõrra suurem kui 1999. aastal³, aga väiksem kui 1998. aastal.

Ekspordi 51%lise kasvu aluseks oli nii **töötluskaupade**, eelkõige mobiilsidevahendite **väljaveo** kahekordne kasv kui ka lõppekspordi suurenemine 26% (vt tabel 2.3). Eestis töödeldi endiselt põhiliselt masinaid ja seadmeid ning garderoobikaupu. **Lõppekspordi** kasvu mõjutas puidu ja puidutoodete, mööbli ning tekstiili- ja toidukaupade väljaveo suurenemine. Lõppekspordi osatähtsus kaupade väljaveos on aga aasta-aastalt vähenenud ning jäi 2000. aastal alla 60%.

Kaupade sisseveo 43%line suurenemine oli samuti tingitud peamiselt **töötluskaupade impordi** kahekordsest kasvust. **Sissevedu vabaks ringluseks** suurenes 26%, tähtsamad kusjuures kaubaartiklid olid mitmesugused masinad, keemia- ja toidukaubad ning transpordivahendid.

Lõpptarbimise järgi suurenes **kaupade väljaveos** tunduvalt kapitalikaupade osatähtsus, moodustades 25% põhieksportist ja suurenedes aastaga 3,7 korda e 10 miljardi krooni võrra (vt tabel 2.4). Kapitalikaupadest eksporditi põhiliselt mobiilsidevahendeid, mille väljavedu suurenes aastaga üle viie korra, moodustades 81% ekspordist antud grupis. Tähtsamad kaubaartiklid vahetarbimises olid töötlemata ja vähetöödeldud puit, mobiiltelefonide osad, elektrijuhtmed, metallkonstruktsioonid ning metallijäätmed. Tarbekaupadest eksporditi mööblit ja mööblidetaile, kalatooteid ning valmisriideid.

Joonis 2.3. Eesti väliskaubandusbilanss (mln kr)

Tabel 2.3. Põhiekport ja -import tolliprotseduuride järgi

	Maht (mln kr)		Osatähtsus (%)		Muut (%)
	1999	2000	1999	2000	2000/1999
Lõppeksport	25 177,2	31 765,9	68,5	57,2	26,2
Töötluskaupade väljavedu	11 597,2	23 736,4	31,5	42,8	104,7
Põhiekport	36 774,3	55 502,3	100,0	100,0	50,9
Import vabaks ringluseks	39 417,8	49 596,3	78,1	68,7	25,8
Töötluskaupade sissevedu	11 077,0	22 639,9	21,9	31,3	104,4
Põhiimport	50 494,7	72 236,2	100,0	100,0	43,1

² Järgnev väliskaubanduse analüüs ei sisalda Eesti Panga poolt väliskaubandusbilanssi tehtud täiendusi (kapitalikaupade remont, välisriikidest ostetud proviant jm). Import on c.i.f hindades ja analüüsitud kaupleva maa järgi.

³ 1999. aasta andmeid on korrigeeritud vastavalt Statistikaametist saadud muudatustele.

Tabel 2.4. Põhieksport lõpptarbimise järgi

	Maht (mln kr)		Osatähtsus (%)		Muut (%)
	1999	2000	1999	2000	2000/1999
Kapitalikaubad	3 815,5	13 954,4	10,4	25,1	265,7
Vahetarbimiskaubad	21 865,9	28 132,3	59,5	50,7	28,7
Tarbekaubad	10 578,0	12 724,4	28,8	22,9	20,3
Muud	515,0	691,2	1,4	1,2	34,2
Kokku	36 774,3	55 502,3	100,0	100,0	50,9

Tabel 2.5. Põhiimport lõpptarbimise järgi

	Maht (mln kr)		Osatähtsus (%)		Muut (%)
	1999	2000	1999	2000	2000/1999
Kapitalikaubad	8 502,8	13 888,2	16,8	19,2	63,3
Vahetarbimiskaubad	25 956,4	38 516,2	51,4	53,3	48,4
Tarbekaubad	12 320,2	14 162,1	24,4	19,6	15,0
Muud	3 715,3	5 669,6	7,4	7,8	52,6
Kokku	50 494,7	72 236,2	100,0	100,0	43,1

Kapitali- ja vahetarbimiskaupade sissevedu suurenes tarbekaupadega võrreldes ennaktempos, mis põhjustas ka nende lõpptarbimisgruppide osatähtsuse kasvu põhiimportis (vt tabel 2.5). Kapitalikaupadest toodi Eestisse peamiselt elektrikondensaatoreid, arvuteid, kaubaautosid, helisignalisatsiooniseadmeid ja mobiiltelefone. Vahetarbimiskaubad koosnesid peamiselt elektri- ja elektroonikatööstuse valdkonna komponentidest. Tarbekaupadest imporditi farmaatsiatooteid, mitmesuguseid kodumasinaid, mööblit, rõivaid, jalatseid ja toidukaupu.

Väliskaubandusbilansis muutus kapitalikaupade 1999. aasta 4,7 miljardi krooni suurune puudujääk 2000. aastal väikeseks ülejäägiks (vt tabel 2.6), vahetarbimiskaupade puudujääk aga suurenes. Põhjuseks oli vahetarbimiskaupadena imporditud mobiilsidevahendite osadest kokku pandud mobiiltelefonide ja tugijaamade elektroonika eksport kapitalikaupadena. Võrreldes 1999. aastaga vähenes tarbekaupade negatiivne saldo tunduvalt.

Tabel 2.6. Väliskaubandussaldo lõpptarbimise järgi (mln kr)

	1999	2000
Kapitalikaubad	-4 687,3	66,2
Vahetarbimiskaubad	-4 090,6	-10 383,9
Tarbekaubad	-1 742,2	-1 437,8
Muud	-3 200,3	-4 978,4
Kokku	-13 720,4	-16 733,9

Riikide ühenduste järgi on Euroopa Liidu osatähtsus Eesti **ekspordis** aasta-aastalt suurenenud ning moodustas 2000. aastal juba 74% (vt tabel 2.7). Vastupidine trend on aga toimunud kaupade väljaveol SRÜ riikidesse – nende osatähtsus moodustas analüüsitaval aastal kõigest 3,3% põhieksportidist. Seda näitajat ei tohiks siiski tõlgendada lõplikuna, sest eeldatavasti veeti suur osa vabatsooni paigutatud kaupu hiljem samuti SRÜ riikidesse (Venemaale), mistõttu SRÜ riikide arvestuslik osatähtsus kaupade väljaveos peaks olema suurem⁴. Eksport Kesk- ja Ida-Euroopa riikidesse vähenes 11%ni.

⁴ Alates 1999. aasta 31. oktoobrist on protseduurikood 72 (kaupade paigutamine tollilattu ekspordi ootele) kehtetu, kuid sama aasta 1. novembrist võeti kasutusele koodid 78 (kaupade paigutamine tolli vabatsooni ekspordi ootele) ja 56 (kaupade import töötlemiseks vabatsoonis). Antud muudatus ei võimalda vabatsooni kaupu riikide järgi täpselt registreerida.

Tabel 2.7. Põhieksport riikide ühenduste järgi

	Maht (mln kr)		Osatähtsus (%)		Muut (%)
	1999	2000	1999	2000	2000/1999
Euroopa Liidu riigid	25 738,7	41 021,1	70,0	73,9	59,4
Kesk- ja Ida-Euroopa riigid	4 615,4	6 163,9	12,6	11,1	33,6
SRÜ riigid	2 875,1	1 843,8	7,8	3,3	-35,9
Ülejäänud riigid	3 049,3	4 293,7	8,3	7,7	40,8
Vabatsoon	495,9	2 179,8	1,3	3,9	339,6
Kokku	36 774,3	55 502,3	100,0	100,0	50,9

Tabel 2.8. Põhiimport riikide ühenduste järgi

	Maht (mln kr)		Osatähtsus (%)		Muut (%)
	1999	2000	1999	2000	2000/1999
Euroopa Liidu riigid	36 878,2	53 256,3	73,0	73,7	44,4
Kesk- ja Ida-Euroopa riigid	5 050,3	7 015,6	10,0	9,7	38,9
SRÜ riigid	4 483,8	7 067,2	8,9	9,8	57,6
Ülejäänud riigid	4 082,5	4 897,1	8,1	6,8	20,0
Kokku	50 494,7	72 236,2	100,0	100,0	43,1

Kaupade sissevedu suurenes kõigist riikide ühendustest. Suurim importija oli Euroopa Liit, mille osatähtsus oli 74% (vt tabel 2.8).

Väliskaubandusbilansi puudujääk suurenes võrreldes 1999. aastaga kaubavahetuses Euroopa Liidu, SRÜ ning Kesk- ja Ida-Euroopa riikidega, vähenes aga muude riikidega (vt tabel 2.9).

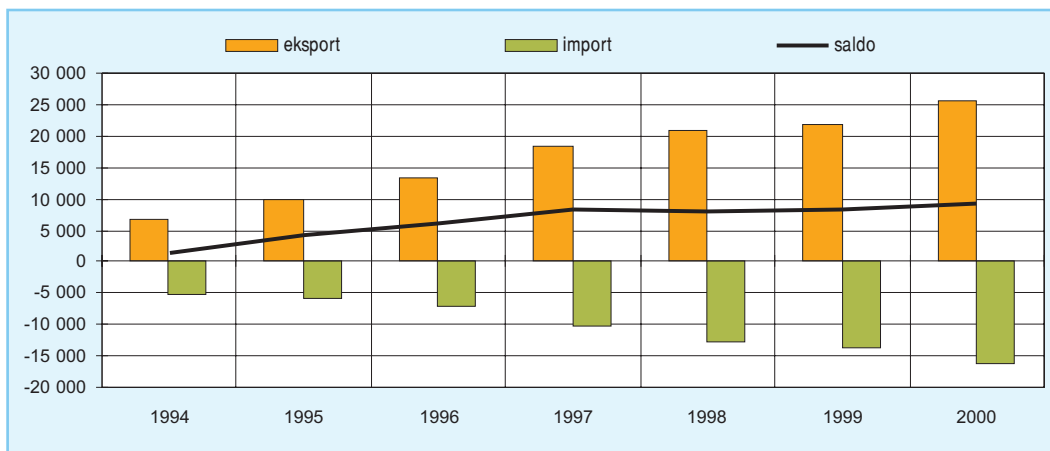
Tabel 2.9. Väliskaubandussaldo riikide ühenduste järgi (mln kr)

	1999	2000
Euroopa Liit	-11 139,5	-12 235,2
Kesk- ja Ida-Euroopa riigid	-434,9	-851,7
SRÜ riigid	-1 608,8	-5 223,4
Ülejäänud riigid	-1 033,1	-603,4
Vabatsoon	495,9	2 179,8
Kokku	-13 720,4	-16 733,9

TEENUSED

2000. aastal moodustas **teenuste bilansi ülejääk** 9,2 miljardit krooni, st oli võrreldes 1999. aastaga 10% suurem (vt joonis 2.4 ja tabel 2.10). Teenuste bilansi ülejääk kattis 68% väliskaubandusbilansi puudujäägist. Teenuste eksport ja import suurenesid aasta jooksul stabiilselt (vastavalt 16 ja 20%), kuid aeglasemalt kaupade ekspordist ja impordist. Selle tulemusena on teenuste osatähtsus kaupade ja teenuste koguekspordis ja -impordis kahanenud.

Teenuste bilansi struktuur muutus 2000. aastal oluliselt (vt tabel 2.11). Kuigi veo- ja reisieenused koos andsid põhilise osa teenuste bilansi ülejäägist, vähenes nende osatähtsus ja teenuste bilansi struktuuris oli nende osa võrdne. Ehitusteenuste turu elavnemine suurendas nende teenuste positiivse saldo 1998. aasta tasemele. Märkimist väärib muude teenuste bilansi negatiivse saldo muutumine positiivseks.

Joonis 2.4. Teenuste bilanss (mln kr)

Tabel 2.10. Teenuste eksport ja import

	Eksport		Import		Saldo	
	Maht (mln kr)	Muut võrreldes eelmise perioodiga (%)	Maht (mln kr)	Muut võrreldes eelmise perioodiga (%)	Maht (mln kr)	Muut võrreldes eelmise perioodiga (%)
1993	4 434,3	81,7	3 437,2	78,2	997,1	95,0
1994	6 657,0	50,1	5 301,3	54,2	1 355,7	36,0
1995	10 022,9	50,6	5 692,6	7,4	4 330,3	219,4
1996	13 352,8	33,2	7 107,8	24,9	6 245,0	44,2
1997	18 366,7	37,5	10 134,0	42,6	8 232,7	31,8
1998	20 804,0	13,3	12 754,8	25,9	8 049,2	-2,2
1999	21 951,9	5,5	13 610,4	6,7	8 341,5	3,6
2000	25 485,8	16,1	16 295,5	19,7	9 190,3	10,2

Tabel 2.11. Teenuste bilansi saldod olulisemate teenuseliikide järgi

	Saldo (mln kr)		Osatähtsus (%)	
	1999	2000	1999	2000
Veoteenused	4 740,2	5 150,6	56,8	56,0
Reisiteenused	4 941,9	5 127,8	59,2	55,8
Ehitusteenused	161,8	366,6	1,9	4,0
Äriteenused	36,0	-158,9	0,4	-1,7
Valitsusteenused	-1 243,5	-1 470,2	-14,9	-16,0
Muud	-294,9	174,4	-3,5	1,9
Teenused kokku	8 341,5	9 190,3	100,0	100,0

Teenuste eksport suurenes 2000. aastal 3,5 miljardi krooni võrra e 16% (vt tabel 2.12). Edukamad sektorid olid veendus, kus kasv oli 2 miljardit krooni (19%), ja äriteenused (kasv 600 miljonit krooni e 27%). Reisiteenuste eksport suurenes vähem (6%), kuid selle panus teenuste ekspordi kasvu oli siiski 400 mln kr.

Teenuste impordi struktuuris (vt tabel 2.13) toimusid 2000. aastal olulised muutused: keskmisest kasvutempost (20%) kiiremini suurenes veoteenuste (kasv 28%, sh kaubavedude import 36%) ja äriteenuste import (36%). Võrreldes 1999. aastaga vähenes muude teenuste import 28%.

Tabel 2.12. Teenuste eksport olulisemate teenuseliikide järgi

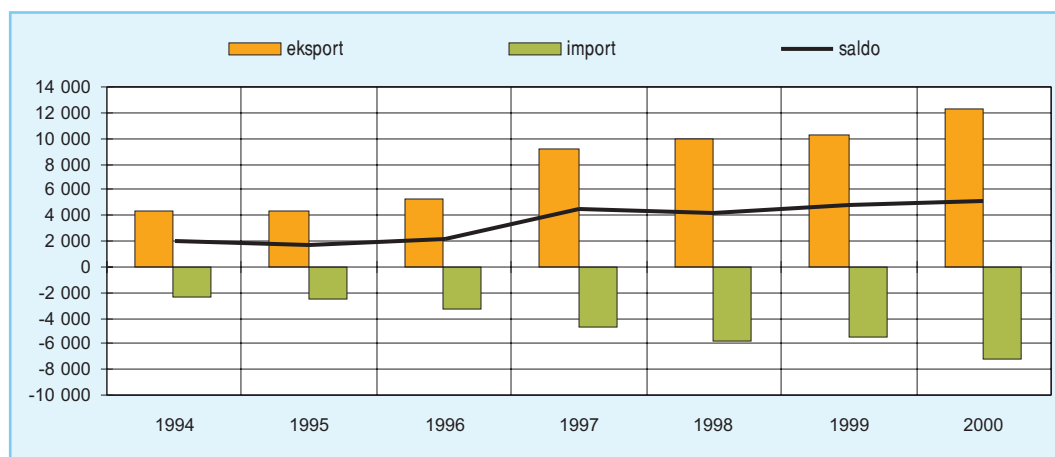
	Maht (mln kr)		Osatähtsus (%)		Muut (%)
	1999	2000	1999	2000	2000/1999
Veoteenused	10 292,0	12 278,7	46,9	48,2	19,3
sh kaubavedu	4 228,7	5 297,8	19,3	20,8	25,3
reisijatevedu	2 257,1	2 533,4	10,3	9,9	12,2
muud veoteenused	3 806,2	4 447,5	17,3	17,5	16,8
Reisiteenused	8 103,3	8 585,8	36,9	33,7	6,0
Ehitusteenused	450,6	665,3	2,1	2,6	47,6
Äriteenused	2 239,7	2 843,6	10,2	11,2	27,0
Valitsusteenused	56,8	72,7	0,3	0,3	28,0
Muud	809,5	1 039,7	3,7	4,1	28,4
Teenused kokku	21 951,9	25 485,8	100,0	100,0	16,1

Tabel 2.13. Teenuste import olulisemate teenuseliikide järgi

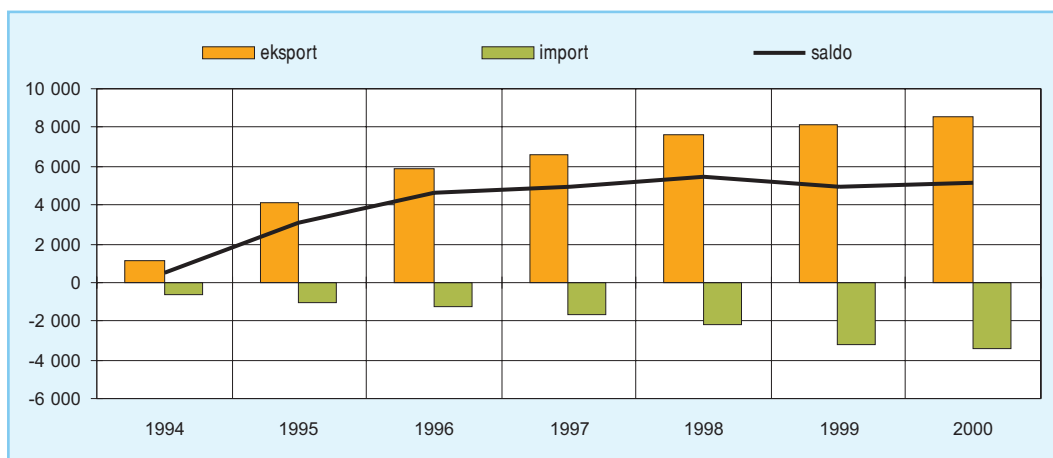
	Maht (mln kr)		Osatähtsus (%)		Muut (%)
	1999	2000	1999	2000	2000/1999
Veoteenused	5 551,8	7 128,1	40,8	43,7	28,4
sh kaubavedu	3 810,0	5 162,4	28,0	31,7	35,5
reisijatevedu	588,1	830,2	4,3	5,1	41,2
muud veoteenused	1 108,7	1 177,1	8,1	7,2	6,2
Reisiteenused	3 161,4	3 458,0	23,2	21,2	9,4
Ehitusteenused	288,8	298,8	2,1	1,8	3,5
Äriteenused	2 203,7	3 002,5	16,2	18,4	36,2
Valitsusteenused	1 300,3	1 542,9	9,6	9,5	18,7
Muud	1 149,4	823,6	8,4	5,1	-28,3
Teenused kokku	13 610,4	16 295,5	100,0	100,0	19,7

Veoteenuste ekspordi kasv (vt joonis 2.5) põhines kaubaveo ekspordi kiirel arengul (kasv 1 miljard krooni e 25%), mille hoog neljandas kvartalis siiski rauges. Kaubavedu suurenes kiiresti nii merekui ka maismaatranspordiga. Reisijateveo ekspordi kasvutempo (12%) võrreldes 1999. aastaga aeglustus ja jäi maha ka impordi kasvust 2000. aastal (41%).

Reisiteenuste eksport suurenes 2000. aastal suhteliselt tagasihoidlikult (6%), aasta alguse kiirem kasv sai Eestimaa kehvade suve tõttu väikese tagasilöögi (vt joonis 2.6). Stabiliseerus nii Eestit

Joonis 2.5. Veoteenuste bilanss (mln kr)

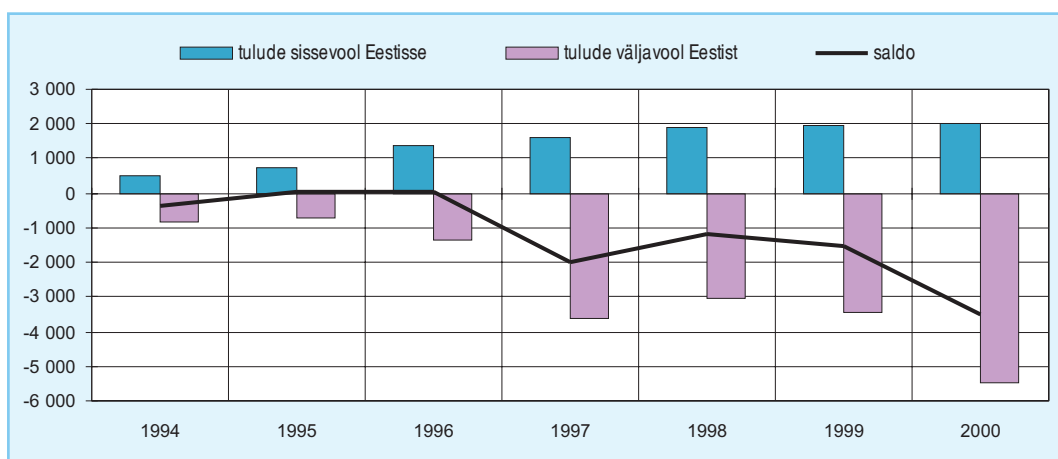
Joonis 2.6. Reisisiteenuste bilanss (mln kr)

külastanute koguarv kui ka külaliste arv põhiliste partnerriikide lõikes. Võrreldes 1999. aastaga Skandinaaviast pärit külastajate arv suurenes, Euroopa Liidust pärit kaugemate külaliste arv aga vähenes. Reisifirmade hea töö tulemusena kasvas ühepäevakülaliste arvel Eestis enam raha kulutanud mitmepäevakülaliste arv.

Reisisiteenuste import suurenes jätkuvalt ekspordist kiiremini. Reisifirmade teenuseid kasutanud Eesti elanike arv kasvas 23%. Kui naaberriikide külastused jäid samale tasemele või suurenesid ligikaudu 10%, siis populaarseks muutus Euroopa Liidu lõunapoolsete riikide ja veelgi kaugemate maade külastamine.

TULUD

2000. aastal oli **tulude bilansi puudujääk** 3,5 miljardit krooni. Aastaga suurenes see 2,3 korda. Tulude bilansi negatiivse saldo kasv tuli peaaegu kogu ulatuses otseinvesteeringutulu negatiivse saldo suurenemisest 2 miljardi krooni võrra, millele lisandus muu investeeringutulu negatiivse saldo kasv 60 miljoni krooni võrra (vt joonis 2.7 ja tabel 2.14).

Joonis 2.7. Tulude bilanss (mln kr)

Tabel 2.14. Tulude bilanss (mln kr)

	Saldo (mln kr)		Osatähtsus (%)		Muut (%)
	1999	2000	1999	2000	2000/1999
Tulu otseinvesteeringutelt	-1 407,1	-3 278,1	93,4	94,1	133,0
sh tulu põhikapitalilt	-1 396,5	-3 144,8	92,7	90,3	125,2
tulu võlgadelt (intressid)	-10,6	-133,3	0,7	3,8	1 157,5
Tulu portfelliinvesteeringutelt	367,4	317,5	-24,4	-9,1	-13,6
Tulu muudelt investeeringutelt	-478,0	-534,8	31,7	15,4	11,9
Muud tulud	11,9	12,0	-0,8	-0,3	0,8
Tulud kokku	-1 505,8	-3 483,4	100,0	100,0	131,3

Tabel 2.15. Tulude sissevool Eestisse

	Maht (mln kr)		Osatähtsus (%)		Muut (%)
	1999	2000	1999	2000	2000/1999
Tulu otseinvesteeringutelt	359,3	223,8	18,3	11,1	-37,7
sh tulu põhikapitalilt	146,2	93,4	7,4	4,7	-36,1
tulu võlgadelt (intressid)	213,1	130,4	10,8	6,5	-38,8
Tulu portfelliinvesteeringutelt	1 020,2	1 028,4	51,9	51,2	0,8
Tulu muudelt investeeringutelt	553,0	717,4	28,2	35,7	29,7
Muud tulud	31,8	38,4	1,6	1,9	20,8
Tulude sissevool kokku	1 964,3	2 008,0	100,0	100,0	2,2

Tabel 2.16. Tulude väljavool Eestist

	Maht (mln kr)		Osatähtsus (%)		Muut (%)
	1999	2000	1999	2000	2000/1999
Tulu otseinvesteeringutelt	-1 766,4	-3 278,1	50,9	59,7	85,6
sh tulu põhikapitalilt	-1 542,7	-3 238,2	44,5	59,0	109,9
tulu võlgadelt (intressid)	-223,7	-263,7	6,4	4,8	17,9
Tulu portfelliinvesteeringutelt	-652,8	-710,9	18,8	12,9	8,9
Tulu muudelt investeeringutelt	-1 031,0	-1 252,2	29,7	22,8	21,5
Muud tulud	-19,9	-26,4	0,6	0,5	32,7
Tulude väljavool kokku	-3 470,1	-5 491,4	100,0	100,0	58,2

Tulude sissevool Eestisse jäi praktiliselt muutumatuks (vt tabel 2.15), vähe muutusid ka selle komponendid. Märkimist väärib vaid põhikapitalilt teenitud tulu kahanemine võrreldes 1999. aastaga.

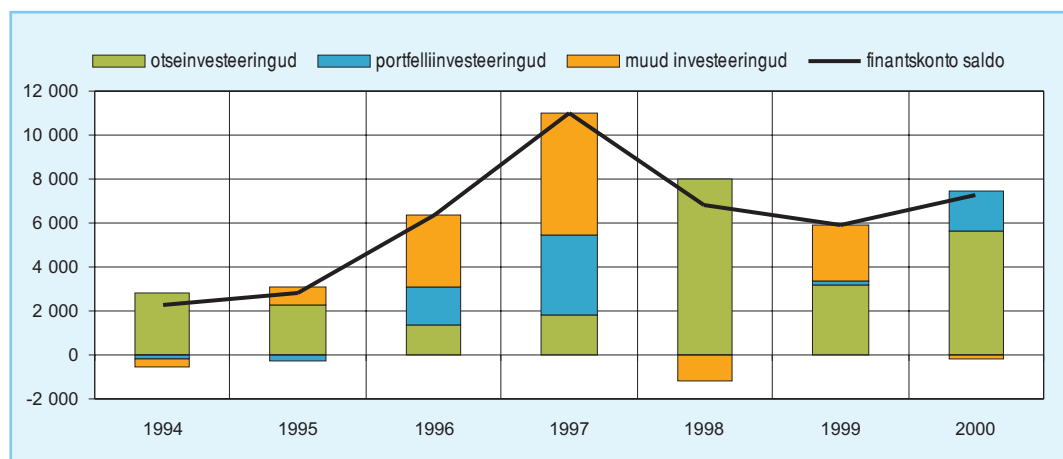
Tulude väljavool Eestist suurenes 2 miljardi krooni võrra e 58% (vt tabel 2.16). Eestisse tehtud otseinvesteeringute tulusust 2000. aastal näitab põhikapitalilt teenitud tulu 2,1-kordne kasv võrreldes 1999. aastaga. Seejuures tuleb märkida, et kui Eestisse otseinvesteeringutena paigutatud põhikapitalilt teenitud tulu moodustas 2000. aastal 3,2 miljardit krooni, siis 1,7 mld kr sellest rahast ei läinud tegelikult Eestist välja, vaid reinvesteeriti uuesti ettevõtjatesse ja selle võrra suurenes nende omakapital.

ÜLEKANDED

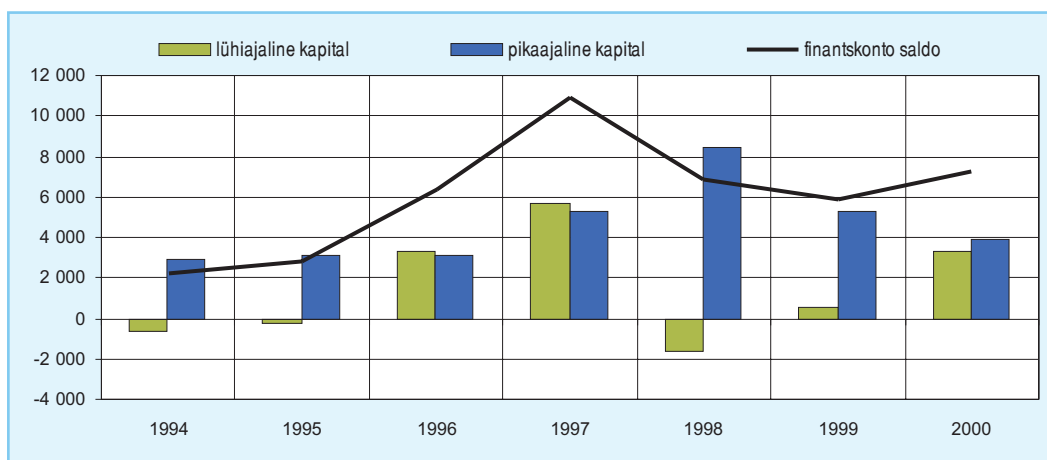
Ülekannete positiivne saldo moodustas 2000. aastal 2,3 miljardit krooni, suurenedes aastaga 42%. Valitsusülekannete saldo kasvas 500 miljonit krooni ja eraülekannete saldo 200 mln kr.

KAPITALI- JA FINANTSKONTO

Kapitali- ja finantskonto ülejääk oli 7,6 miljardit krooni, millest 74% moodustas otseinvesteeringute positiivne saldo. Ka portfelliinvesteeringute saldo oli ülejäägiga, kuid muude investeeringute saldo väikese puudujäägiga. Finantskontost annavad ülevaate joonised 2.8 ja 2.9.

Joonis 2.8. Muutused välisinvesteeringukapitali voogude struktuuris (mln kr)

Joonis 2.9. Finantskonto tähtajaline struktuur (mln kr)

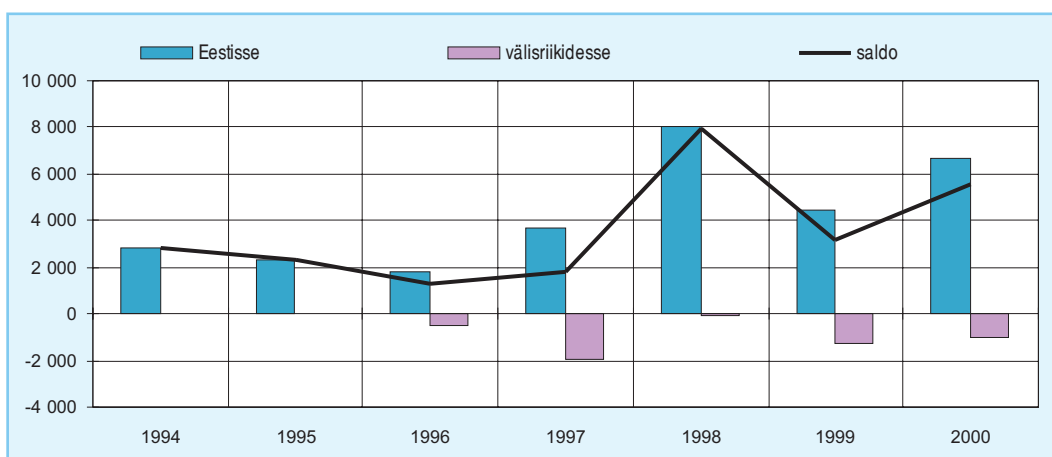
OTSEINVESTEERINGUD

Otseinvesteeringute saldo kujunes 2000. aastal 5,6 miljardi krooni ulatuses positiivseks, olles 1999. aasta netootseinvesteeringutest 43% suurem. Mitteresidendid investeerisid Eestisse 6,6 miljardit krooni ja Eesti otseinvesteeringud välismaal kasvasid 1 miljardi krooni võrra (vt tabel 2.17 ja joonis 2.10). Otseinvesteeringute netosissevool moodustas 77% finantskonto ülejäägist.

59% **Eestisse paigutatud otseinvesteeringutest** moodustasid investeeringud aktsia- või osakapitali. Seoses üldise majanduskasvuga ning pikaajalisele investorile soodsate muudatustega tu-

Tabel 2.17. Otseinvesteeringute struktuur

	Eestisse				Välismaale			
	Maht (mln kr)		Osatähtsus (%)		Maht (mln kr)		Osatähtsus (%)	
	1999	2000	1999	2000	1999	2000	1999	2000
Aksia(osa)kapital	2 551,9	3 925,3	57,4	59,1	-525,7	-579,7	42,4	55,6
Sissevool	3 606,7	5 210,2	81,1	78,4	433,5	625,7	-35,0	-60,0
Väljavool	-1 054,8	-1 284,9	-23,7	-19,3	-959,2	-1 205,4	77,4	115,6
Reinvesteeringutud tulu	721,9	1 815,2	16,2	27,3	-115,7	-65,9	9,3	6,3
Nõuded	-2 791,9	-3 794,4	-62,8	-85,3	-213,3	-175,6	-4,8	-3,9
Kohustused	3 513,8	5 609,6	79,0	126,1	97,6	109,7	2,2	2,5
Laenukapital (neto)	1 173,5	1 012,6	26,4	15,2	-613,5	-310,4	49,5	29,8
Kaubanduskrediit	-15,7	161,4	-0,4	2,4	52,3	140,6	-4,2	-13,5
Lühiajalised laenud	86,0	744,5	1,9	11,2	-288,8	-203,4	23,3	19,5
Pikaajalised laenud	1 103,2	106,7	24,8	1,6	-377,0	-247,6	30,4	23,7
Muud rahapaigutused	0,7	-108,6	0,0	-1,6	15,1	-87,1	-1,2	8,4
Kokku	4 448,0	6 644,5	100,0	100,0	-1 239,8	-1 043,1	100,0	100,0

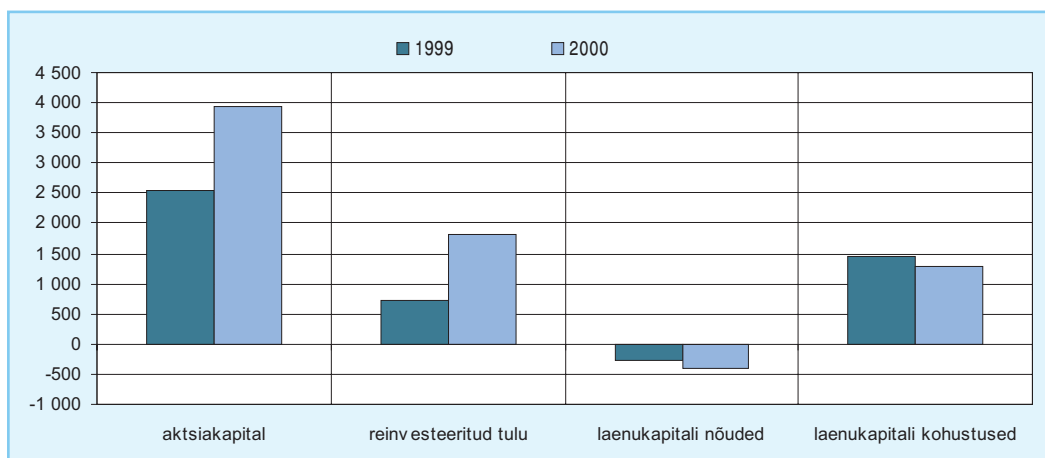
Joonis 2.10. Otseinvesteeringud (mln kr)

lumaksuseaduses, kujunes reinvesteeringutud tulu (jaotamata kasumi) juurdekasv märkimisväärseks, olles suurim kogu senise maksebilansi koostamise praktika jooksul (ligi 1,8 miljardit krooni). Laenukapitali juurdekasv jäi varasemate aastate tasemele. Kui kahel eelnenud aastal suurenesid valdavalt pikaajalised kohustused, siis 2000. aastal kasvas lühiajaline võlgnevus olulise osalusega mitteresidentidest investorite ees (vt joonis 2.11).

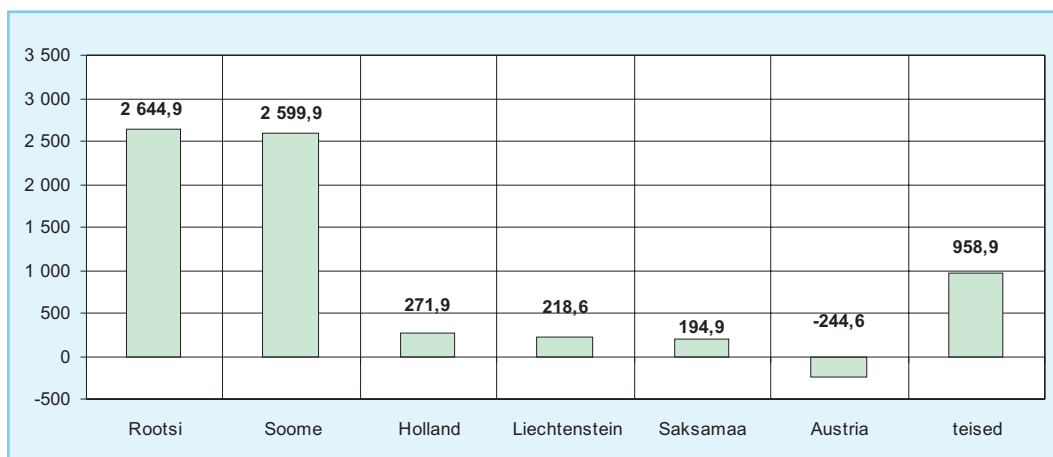
Suurem osa (80%) otseinvesteeringute juurdevoolust pärines tavakohaselt Soomest ja Rootsist ning paigutati valdavalt rahandusse. Suurimad kasumid teeniti veonduse, laonduse ja side valdkonnas. 89% strateegilistest investeeringutest tegid Euroopa Liidu liikmesriigid (vt joonised 2.12 ja 2.13).

Eesti ettevõtjate poolt **välismaale paigutatud otseinvesteeringud** jäid 1999. aasta tasemele. Otseinvesteeringute juurdekasv aktsia- või osakapitalina on viimase kolme aasta jooksul olnud stabiilne – umbes 10% aastas. Tütar- või sidusettevõtjates teenitud kasum jäi võrreldes 1999. aastaga poole väiksemaks, kuid laenukapitali netoväljavool kahekordistus⁵ (vt joonis 2.14).

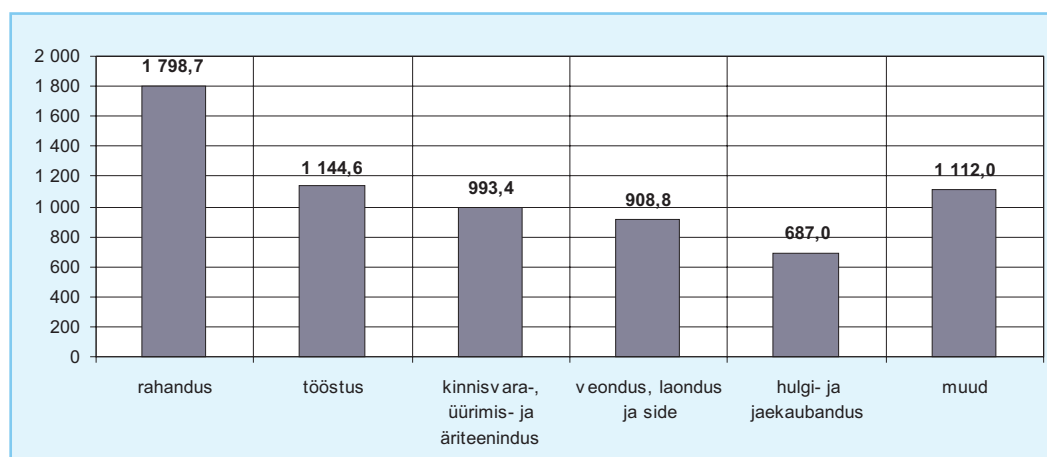
⁵ Vastavalt Rahvusvahelise Valuutafondi maksebilansi koostamise meetodikale on otseinvesteeringute laenukapitalist välja arvatud kõigi finantsvahendusega tegelevate ettevõtjate seotud osapoolte vahelised laenusuhted (välja arvatud põhivara soetamiseks kasutatud laen). Alates 2000. aastast on vastavad vood kajastatud muude investeeringute kontol.

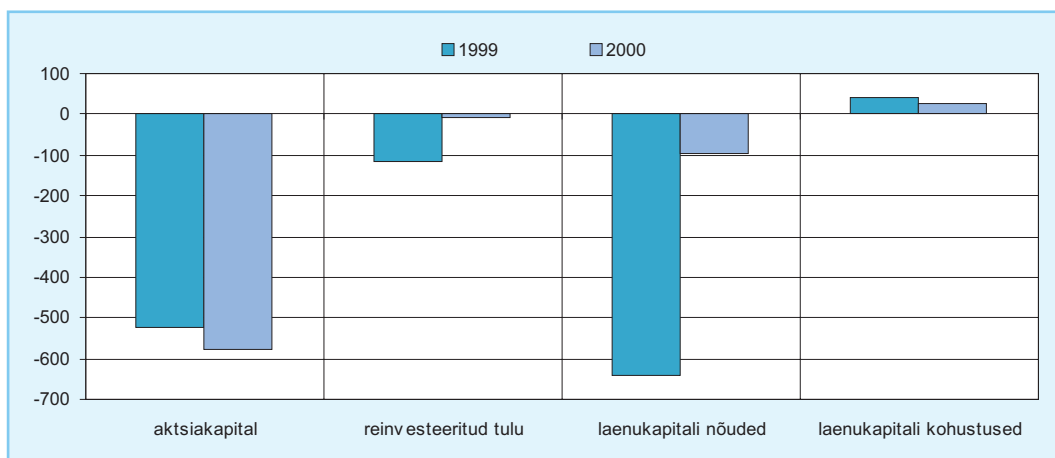
Joonis 2.11. Eestisse tehtud otseinvesteeringute struktuur (mln kr)

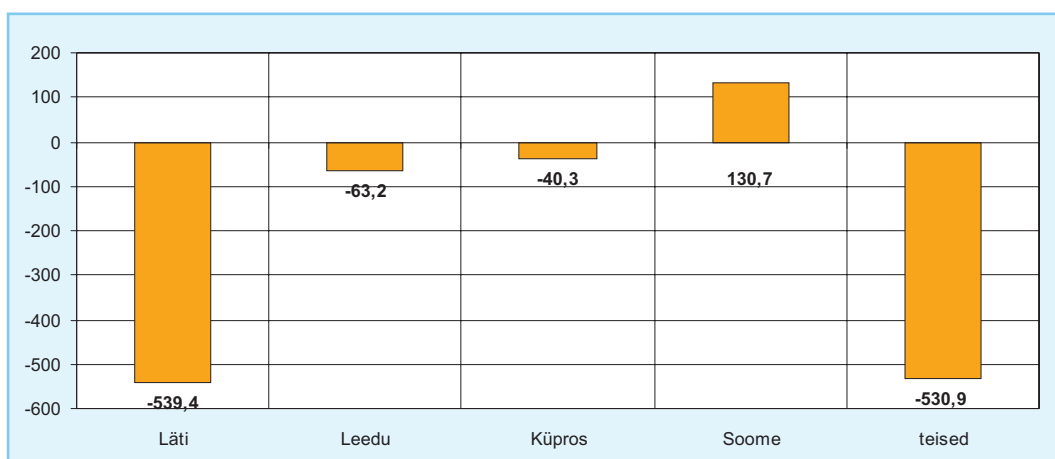
Joonis 2.12. Eestisse tehtud otseinvesteeringute struktuur riigiti 2000. aastal (mln kr)

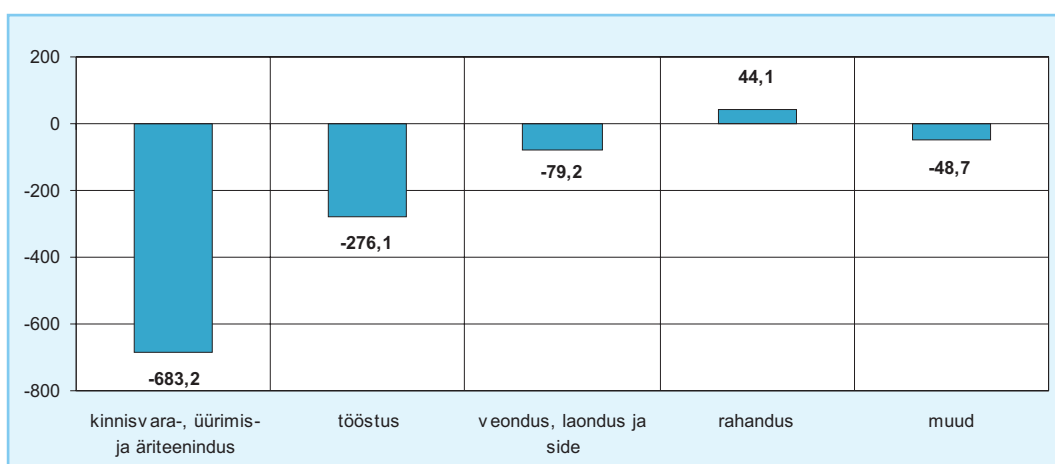
Joonis 2.13. Eestisse tehtud otseinvesteeringute struktuur tegevusalati 2000. aastal (mln kr)

Joonis 2.14. Välismaale tehtud otseinvesteeringute struktuur (mln kr)

Joonis 2.15. 2000. aastal välismaale tehtud otseinvesteeringud riigiti (mln kr)

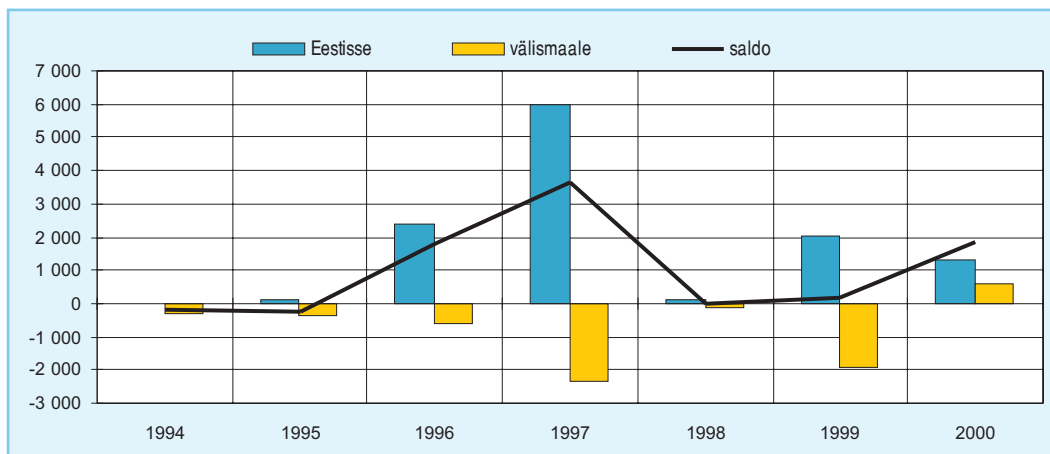

Joonis 2.16. 2000. aastal välismaale tehtud otseinvesteeringud tegevusalati (mln kr)

Olulisim osa otseinvesteeringutest läks Läti finantsvahenduse ettevõtjatele. Kaks kolmandikku otseinvesteeringutest tegid kinnisvara-, üürimis- ja muu äriteeninduse ettevõtjad. Ligi 0,4 miljardi krooni ulatuses suurenesid Eesti otseinvesteeringud Euroopa Liidu maades, samal ajal vähenesid 0,1 mld kr võrra pikaajalised finantsinvesteeringud maksuvabades piirkondades (vt joonised 2.15 ja 2.16).

PORTFELLIINVESTEERINGUD

Portfelliinvesteeringute 1999. aasta väike positiivne saldo asendus 2000. aastal rohkem kui 1,8 miljardi kroonise netosissevooluga (vt joonis 2.17 ja tabel 2.18). Kapitali sissevool toimus valdavalt võlaväärtpaberite kaudu. Omandiväärtpaberite osas toimus kapitali väljavool, mille peamiseks põhjuseks oli mitteresidentide investeeringute vähenemine neljandas kvartalis.

Joonis 2.17. Portfelliinvesteeringud (mln kr)

Tabel 2.18. Portfelliinvesteeringud väärtpaperite liigi ja majandussektorite järgi (mln kr)

	Nõuded		Kohustused		Saldo	
	1999	2000	1999	2000	1999	2000
Portfelliinvesteeringud kokku	-1 894,9	573,0	2 050,9	1 281,9	156,0	1 854,9
sh omandiväärtpaberid	187,0	53,3	3 292,3	-538,8	3 479,3	-485,5
krediidiasutused	46,3	-63,2	2,5	-674,9	48,8	-738,1
muud sektorid	140,7	116,7	3 289,8	136,1	3 430,5	252,8
võlaväärtpaberid	-2 081,9	519,7	-1 241,4	1 820,7	-3 323,3	2 340,4
valitsussektor			166,8	-69,7	166,8	-69,7
krediidiasutused	-1 454,0	493,0	-646,8	1 711,5	-2 100,8	2 204,5
muud sektorid	-627,9	26,7	-761,4	178,9	-1 389,3	205,6

Portfelliinvesteeringunõuded vähenesid 2000. aastal 573 miljoni krooni võrra. Vähenemine toimus just aasta esimesel poolel (ligi 1,8 mld kr), kolmandas ja neljandas kvartalis suurenesid nõuded enam kui 1,2 miljardit krooni. Suurimat rolli mängisid siin krediitiasutuste investeeringud välismaistesse võlainstrumentidesse, mis vähenesid kokku 493 miljoni krooni võrra. Olulist rolli etendas ka see, et 117 miljonit krooni vähenesid muu sektori ettevõtjate investeeringud välismaistesse omandiväärtpaberitesse.

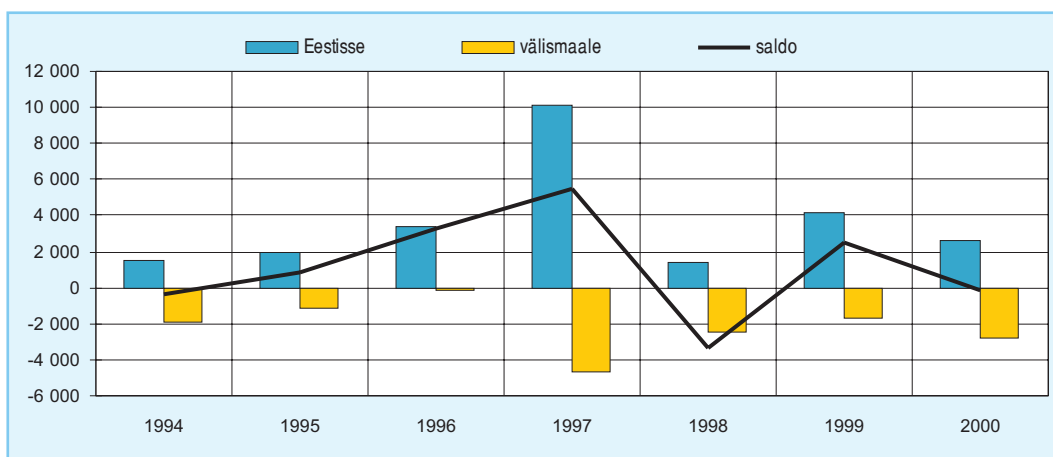
Portfelliinvesteeringukohustuste kaudu toimus samuti kapitali sissevool (ligikaudu 1,3 mld kr). Ka kohustuste puhul olid peamiseks portfelliinvesteeringute sissevoolu põhjustajaks tehingud võlaväärtpaberitega: võlaväärtpaberikohustused suurenesid kokku rohkem kui 1,8 miljardi krooni võrra. Suurim roll oli selles krediitiasutustel (1,7 mld kr), kuid ka muu sektori ettevõtjad emiteerisid

uusi võlakirju. Mitteresidentide investeeringud Eesti ettevõtjate omandiväärtpaberitesse vähenesid peaaegu 540 miljoni krooni võrra. See oli seotud investeeringute kahanemisega Eesti krediidasutustes, mis oli tingitud otseinvesteeringute poolt väikeinvestoritele suunatud ostupakkumistest aasta teisel poolel. Mitteresidentide investeeringud muu sektori ettevõtjatesse suurenesid 136 miljonit krooni.

MUUD INVESTEERINGUD

Muude investeeringute saldo oli 2000. aastal ligikaudu 176 miljoni krooniga positiivne (vt joonis 2.18 ja tabel 2.19). Kapitali sissevool toimus peamiselt impordi kiirest kasvust tingitud kaubanduskrediidikoostuste suurenenud ning ka mitteresidentide hoiuste kasvuna Eesti krediidasutustes. Laenu andmisest mitteresidentidele ning Eesti ettevõtjate ja ka valitsussektori poolt varem saadud laenu tagasimaksmisest tingitud kapitali väljavool ulatus ligi 3,6 miljardi kroonini. Investeeringute sissevool toimus valdavalt lühiajalise ning väljavool pikaajalise kapitali vormis (vt tabel 2.20).

Muude investeeringute nõuded mitteresidentidele suurenesid ligikaudu 2,7 miljardi krooni võrra, seda peamiselt kolme esimese kvartali jooksul (kokku 4,7 mld kr). Neljandas kvartalis toimus nõuete oluline vähenemine (1,9 mld kr). Krediidasutuste poolt mitteresidentidele antud laenu suurenesid 954 miljoni krooni võrra, sellest veelgi kiiremini kasvasid aga muu sektori ettevõtjate poolt antud laenu (1,9 mld kr). Pankade poolt välismaale paigutatud hoiused suurenesid aastaga 607 miljonit krooni, kuigi viimases kvartalis toimus 2,1 miljardi kroonine vähenemine. Valitsussektor vähendas oma välishoiuseid rohkem kui 0,5 miljardi krooni võrra. Hoiused kokku kasvasid siiski 237 miljonit krooni. Muud nõuded vähenesid. See oli enamjaolt seotud pankadega.

Joonis 2.18. Muud investeeringud (mln kr)

Tabel 2.19. Muud investeeringud kapitali liigi järgi (mln kr)

	Nõuded		Kohustused		Saldo	
	1999	2000	1999	2000	1999	2000
Muud investeeringud kokku	-1 651,2	-2 772,5	4 185,8	2 596,6	2 534,6	-175,9
sh kaubanduskrediit	-401,8	-78,0	119,1	1 080,9	-282,7	1 002,9
laenu	-57,4	-2 814,0	2 399,7	-785,3	2 342,3	-3 599,3
hoiused	-887,9	-237,2	1 462,7	1 955,4	574,8	1 718,2
muu kapital	-304,1	356,7	204,3	345,6	-99,8	702,3

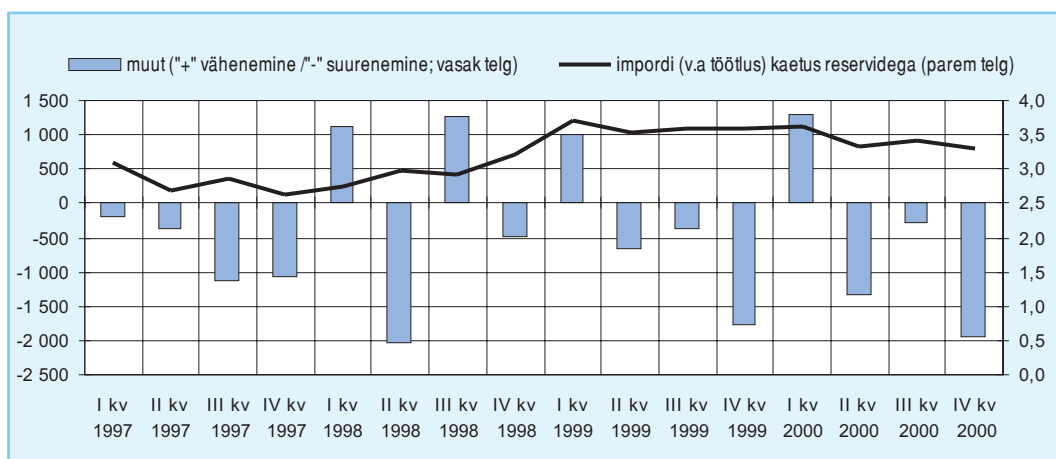
Tabel 2.20. Muud investeeringud tähtaja järgi (mln kr)

	Nõuded		Kohustused		Saldo	
	1999	2000	1999	2000	1999	2000
Kokku	-1 651,2	-2 772,5	4 185,8	2 596,6	2 534,6	-175,9
Pikaajaline kapital	421,8	-1 108,7	1 691,5	-549,9	2 113,3	-1 658,6
Keskpank			-4,2	-4,1	-4,2	-4,1
Valitsussektor			139,7	-275,5	139,7	-275,5
Krediiasutused	324,1	-197,5	533,5	-736,8	857,6	-934,3
Muud sektorid	97,7	-911,2	1 022,5	466,5	1 120,2	-444,7
Lühiajaline kapital	-2 073,0	-1 663,8	2 494,3	3 146,5	421,3	1 482,7
Keskpank	-260,6	-154,6	68,1	36,4	-192,5	-118,2
Valitsussektor	-789,9	537,8			-789,9	537,8
Krediiasutused	-915,7	-894,9	2 250,4	2 140,6	1 334,7	1 245,7
Muud sektorid	-106,8	-1 152,1	175,8	969,5	69,0	-182,6

Muude investeeringute kohustused suurenesid 2000. aastal 2,6 miljardit krooni. Suurimat rolli mängisid kaubanduskrediidikohustuste suurenemine enam kui 1 miljardi krooni võrra ning mitte-residentide hoiuste kasv Eesti krediiasutustes ligi 2 miljardi krooni võrra. Kohustused vähenesid mitteresidentidelt saadud laenude osas: krediiasutused maksid laene tagasi 0,9 miljardit krooni, oma laenukohustusi vähendas ka valitsussektor.

RESERVID

Maksebilansi reservid suurenesid 2000. aastal 2,3 miljardi krooni võrra, mis on viimaste aastate suuremaid kasve. Impordi kaetust reservidega iseloomustab joonis 2.19.

Joonis 2.19. Kulla- ja välisvaluutareservide muut (mln kr) ja impordi (v.a töötluskaubad) kaetus reservidega (kuudes)